

Asia: VN/1984/2019

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus

Vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuva sääntely

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi vapaaehtoisuuden puute ehdotuksen mukaisesti?

Raiskauksen tunnusmerkistön perustaminen tavalla tai toisella vapaaehtoisuuden tai suostumuksen puuttumiseen - eikä lähtökohtaisesti väkivallan käyttöön tai sillä uhkaamiseen - on oikea ja mietinnöstä ilmi käyvästi ilmeisen välttämätön ratkaisu.

Esitettävästä laista tai mietinnöstä ei käy riittävästi edes esimerkein ilmi, milloin olisi katsottava, ettei osallistuminen sukupuoliyhteyteen ole vapaaehtoista tai ettei suostumus siihen ole pätevä. Tällä on kuitenkin hyvin olennainen merkitys tunnusmerkistön toteutumisen kannalta ja myös tahallisuusarvioinnissa. Konkreettisesti kysymys on esimerkiksi siitä, millainen suostuttelu ja taivuttelu on sallittua ja millaisissa olosuhteissa tehtynä tai milloin esimerkiksi tällaisten toimien tai olosuhteiden katsotaan poistaneen vapaaehtoisuuden (esimerkiksi erilaiset valta-asemat). Tulisi harkita sitä, että vapaaehtoisuuden kriteerit säädettäisiin jollain tavalla sanallisesti ilmaistuna kirjoitetussa laissa.

Mitä mieltä olette ehdotetuista säännöksistä, jotka koskevat tilanteita, joissa teon kohteella ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan (rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 §:n 2 momentin 2 kohta)?

Pykälien (1. momenttien) osalta jää epäselväksi ja lain soveltajan kannalta jopa epätyytyttävän avoimeksi rajanveto sen suhteen, milloin sukupuoliyhteyden on katsottava olevan vapaaehtoista ja milloin ei.

Lain 2. momentteihin on kirjattu tilanteet, jolloin sukupuoliyhteys ei ainakaan ole vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Kannatetaan ehdotusta.

Kyseisten 2. momenttien ensimmäinen virke tulee säätää seuraavasti: "Raiskauksesta tuomitaan aina se, joka...", koska muutoin kirjoitetun lain ("...tuomitaan myös se...") säännös epähavainnollisesti ohjaa lukijan ymmärtämään ja mahdollisesti tulkitsemaan, että 2. momentin tarkoittamat tilanteet eivät jo sinällään kuuluisi 1. momentissa tarkoitettuihin tekoihin.

Muut aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kajoamisen törkeän tekemuodon säätämisestä?

Seksuaalinen kajoaminen rikosnimikkeenä on harhaanjohtava ottaen huomioon, että tekotapana se kattaa sellaisiakin menettelyitä, joissa ei sinällään fyysisesti kajota uhriin.

Törkeän tekemuodon säätäminen lakiin on kannatettavaa, koska muutkin seksuaalirikokset kuin sukupuoliyhteydellä toteutetut teot voivat olla hyvin vakavia ja vahingollisia.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalista hyväksikäyttöä koskevasta säännöksestä?

Säännös on kannatettava.

Muutos, jonka mukaan perheen sisäisessä hyväksikäytössä säännöksen soveltaminen ei enää edellyttäisi tekijän asumista lapsen kanssa samassa taloudessa, on erittäin kannatettava.

Säännös on toissijainen raiskaukseen ja seksuaaliseen kajoamiseen nähden (näiden törkeitä tekemuotoja ei ole toissijaisuussäännöksessä mainittu). Säännöksen tarkoittamissa tilanteissa yleensä tai usein olisikin kysymys juuri näistä ensisijaisista ankarammin rangaistavista rikoksista. Rajanveto sovellettavien rangaistussäännösten välillä on kuitenkin hyvin epäselvä. Tämä on seurausta siitä, että vapaaehtoisuuden kriteerit näissä ankarammin rangaistavissa teoissa on jätetty määrittelemättä käytännössä lähes kokonaan ja jätetty tulevan oikeuskäytännön varaan. Hyväksikäytön osalta tämä epäselvyys koskee erityisesti sitä, millainen taivuttelu on sallittua ja sitä, millaisissa olosuhteissa vapaaehtoisuuden ei voida katsoa olevan käsillä. Vapaaehtoisuuden puuttumisen kriteerien tulisi käydä ilmi lähtökohtaisesti kirjoitetusta laista edes jollain tavalla kielellisesti ilmaistuna tai vähimmillään lain esitöistä kattavin esimerkein. Mietinnön perusteella jää hyvin epäselväksi, milloin konkreettisesti olisi kysymys hyväksikäytöstä ja milloin raiskaus- tai kajoamisrikoksesta.

Mitä mieltä olette seksuaalista ahdistelua koskevan säännöksen soveltamisalan ehdotetusta laajennuksesta?

Voimassa olevan lain säännöksen soveltamisala näyttää supistuneen nykyisellään oikeuskäytännössä hyvin suppeaksi koskemaan vain tiettyjen kehon osien koskettelua ilman, että muilla teon olosuhteilla tai esimerkiksi muiden kehon osien koskettelulla ja tilanteeseen liittyvillä puheilla olisi mitään ratkaisevaa merkitystä. Kuitenkin muutkin, kuin nykyisin rangaistavaksi säädetty teot, voivat olla asteeltaan varsinaiseen kosketteluun vertautuvaa seksuaalista ahdistelua, joten uudistus on kannatettava.

Perusteluissa tulisi käydä vielä läpi säännöksen rajanveto suhteessa kunnianloukkaukseen ja lievään pahoinpitelyyn. Vähäinenkin ruumiillisen koskemattomuuden loukkaus (esimerkiksi jonkunlainen kiinnipitely tai puristelu) voi tulla lievänä pahoinpitelynä rangaistavaksi.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kuvan luvaton levittämistä koskevasta säännöksestä?

Kannantetaan ehdotusta.

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyden määritelmän ehdotetusta laajentamisesta?

Kannatetaan ehdotusta.

Esityksestä käy ilmi, ettei myöskään laajemmalle määrittelylle olisi sinällään varsinaista estettä. Tarvetta voisi olla laajennukseen esimerkiksi kädellä ja esineellä tapahtuvan intensiivisen kosketelun osalta.

Muita aikuisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Säännöksissä on huomattavia tulkinnallisia rajanveto-ongelmia sen vuoksi, että vapaaehtoisuuden käsite on jäänyt määrittelemättä. Kirjoitetusta laista tai edes sen perusteluista tulisi käydä kattavammin ilmi edes jonkinlaiset sanalliset kriteerit sille, milloin sukupuoliyhteys on vapaaehtoista ja milloin ei. Käytännössä epäselvyys koskee erityisesti tilanteita, joihin liittyy esimerkiksi taivuttelua ja olosuhteita, joissa on jonkinlainen epätasapaino henkilöiden valta-asemissa.

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää lapsiin kohdistuvia tekoja koskevat säännökset omaksi kokonaisuudekseen?

Valittu säädöstekniikka on toimiva ja selkeä. Säännöksissä olevat viittaukset tekevät säännöksistä hankalammin luettavia, kuin jos tunnusmerkistöt pitäisivät suoraan sisällään kaikki sen osatekijät.

Mitä mieltä olette lapsenraiskausta koskevasta säännöksestä?

Säännös on selkeä ja sinällään kannatettava.

Ikäraja tulee tietysti asettaa ensisijassa sen mukaan, kuin mitä alan tutkimustieto oikeaksi osoittaa. Rikosasioissa tietoisuus uhrin nuoresta iästä on usein tekijän tahallisuuteen liittyvä, kiistetty seikka. Lapsenraiskauksen ensisijainen ikäraja (uhri alle 12 vuotta) vaikuttaa alhaiselta ottaen huomioon, että sitä vanhemmissakin lapsissa on kysymys vielä alakouluikäisistä lapsista. Tahallisuuden (ikä tietoisuus) näyttämisen näkökulmasta tällainen seikka, että uhri oli alakouluikäinen, voi ainakin olla yksi sellainen peruste, jonka osalta usein voitaisiin osoittaa tekijän tietoisuus.

Ainakin nämä seikat puoltaisivat korkeampaa ikärajaa kuin 12 vuotta.

On kritiikille altista, suojaako 12 vuoden alhainen ikäraja riittävästi 12 - 16 vuotiaita lapsia esimerkiksi silloin, jos 13-vuotias lapsi on häntä erityisesti houkuttelematta sukupuoliyhteydessä esimerkiksi kymmeniä vuosia vanhemman henkilön kanssa. Lopputulos verrattuna voimassaolevan lain ja esitetyn lain välillä saattaa johtaa myös lapsiin kohdistuvien rangaistusten lieventymiseen, mikä ei liene uudistuksen tarkoitus.

Vakavaa lievemällä väkivallalla (esim. kiinnipitoväkivalta) toteutettu nykyinen törkeä lapsenraiskaus lieventyneenä uuden sääntelyn johdosta perusmuotoiseksi lapsenraiskaukseksi.

Mitä mieltä olette seksuaalista kajoamista lapseen koskevasta säännöksestä?

Seksuaalinen kajoaminen rikosnimikkeenä on harhaanjohtava ottaen huomioon, että tekotapana se kattaa sellaisiakin menettelyitä, joissa ei sinällään fyysisesti kajota uhriin.

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyksien ja seksuaalisten tekojen säätämisestä rangaistavaksi sellaisenaan lapsenraiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena lapseen, kun ne kohdistuvat alle 12-vuotiaaseen lapseen?

Ikärajat tulee asettaa ensisijassa sen mukaan, kuin mitä alan tutkimustieto oikeaksi osoittaa. Rikosasioissa tietoisuus uhrin nuoresta iästä on usein tekijän tahallisuuteen liittyvä, kiistetty seikka. Lapsenraiskauksen ensisijainen ikäraja (uhri alle 12 vuotta) vaikuttaa alhaiselta ottaen huomioon, että sitä vanhemmissakin lapsissa on kysymys vielä alakouluikäisistä lapsista. Tahallisuuden (ikä tietoisuus) näyttämisen näkökulmasta tällainen seikka, että uhri oli alakouluikäinen, voi olla ainakin olla yksi sellainen peruste, jonka osalta tekijän tietoisuus voitaisiin osoittaa.

Ainakin nämä seikat puoltaisivat korkeampaa ikärajaa kuin 12 vuotta.

On kritiikille altista, suojaako 12 vuoden alhainen ikäraja riittävästi 12 - 16 vuotiaita lapsia esimerkiksi silloin, jos 13-vuotias lapsi on häntä erityisesti houkuttelematta sukupuoliyhteydessä esimerkiksi kymmeniä vuosia vanhemman henkilön kanssa. Lopputulos verrattuna voimassaolevan lain ja esitetyn lain välillä saattaa johtaa myös lapsiin kohdistuvien rangaistusten lieventymiseen, mikä ei liene uudistuksen tarkoitus.

Vakavaa lievemällä väkivallalla (esim. kiinnipitoväkivalta) toteutettu nykyinen törkeä lapsenraiskaus lieventyneenä uuden sääntelyn johdosta perusmuotoiseksi lapsenraiskaukseksi.

Mitä mieltä olette muutoksista paritusta koskevaan sääntelyyn?

Ei erityisiä huomioita.

Mitä mieltä olette muutoksista lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevaan sääntelyyn?

Tunnusmerkistön laajentaminen myös yksittäiseen kuvaan on tarpeellista ja hyvin kannatettavaa.

Muita lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

-

Rangaistukset

Mitä mieltä olette ehdotetuista rangaistusasteikoista?

Rangaistusasteikot muodostavat sinänsä loogisen kokonaisuuden.

Käytännön työtä tekevät erikoissyyttäjät ovat arvioineet voimassa olevan lain ja nyt mietinnöstä ilmenevän uudistuksen perusteella tulevaisuudessa tuomittavia rangaistuksia. Näyttäisi siltä, että ainakin rangaistusasteikkojen perusteella arvioiden, mietinnöstä ilmenevät rangaistusasteikot johtavat joissain yksittäistapauksissa lievempiin rangaistuksiin, kuin mitä nykyisin samoista teoista tuomitaan.

Muut huomiot

Huomioita esityksen arvioituihin vaikutuksiin liittyen?

Kustannukset:

Uudistusta koskevan taloudellisen arvion mukaan syyttäjälle tulisi käsiteltäväksi vakavampia seksuaalirikoksia 152 kappaletta, minkä lisäksi ahdisteluja tulisi noin 50 kappaletta ja lasta esittävien kuvien hallussapitoon liittyviä tapauksia noin 19 kpl.

Tuomioistuimessa käsiteltäisiin näitä vakavampia rikoksia noin 80 kappaletta lisää. Tämän lisäksi käsiteltäisiin jonkin verran lievempiä rikoksia.

Mietinnössä on arvioitu, että kustannusvaikutus syyttäjälle olisi 72.500 euroa. Kokonaiskustannusvaikutus on laskettu sellaisella juttukohtaisella keskiarvolla, ettei lopputulos pidä lainkaan paikkaansa. Arvioitu kokonaiskustannusvaikutus vastaan karkeasti noin yhden tavanomaisissa tehtävissä toimivan syyttäjän vuosipalkkaa.

Yksi syyttäjä ei pysty hoitamaan vuodessa arvioitua määrää seksuaalirikoksia. Käytössä ei ole sellaista tietoa, kuinka monta vakavaa seksuaalirikosta yksi näihin rikoksiin perehtynyt syyttäjä voisi vuodessa keskimäärin hoitaa, koska syyttäjien juttujako ei ole näin pistemäisen yksipuolinen.

Karkeasti voidaan arvioida, että uusia rikoksia hoitamaan tarvittaisiin kolme eri asteisesti perehtynyttä syyttäjää. Tällöin uudistuksen kustannusvaikutus syyttäjälaitokselle olisi noin 300.000 euroa sivukuluineen.

Huomioita muihin lakeihin ehdotettuihin muutoksiin liittyen?

Ei erityisiä huomioita

Muita huomiota liittyen esitettyihin lakiehdotuksiin?

Ei erityisiä huomioita

Toiviainen Raija
Syyttäjälaitos

Männikkö Mikko
Syyttäjälaitos